

УДК 165.742.004:140.8

С. С. Денсжніков
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ІНДУСТРІЯ НІ-НУМЕ-ТЕХНОЛОГІЙ – ДО АБРИСІВ ТРАНСГУМАНІСТИЧНОГО МАЙБУТНЬОГО

В статті розглядаються філософсько-методологічні засади розвитку та функціонування високих соціогуманітарних технологій і застосування супертехнологій в управлінні технічними та соціальними об'єктами в умовах динаміки і невизначеності інноваційного розвитку сучасного суспільства в умовах швидких змін. Особливий акцент зроблено на проблему управління соціальними процесами, перебудови індивідуальної та масової свідомості, а також негативний вплив високих соціогуманітарних технологій в рамках філософсько-світоглядного дискурсу про трансгуманістичні перспективи майбутнього.

Ключові слова: трансгуманізм, Ні-Нуме, високі соціогуманітарні технології, технології керованої еволюції, прогресивність, маніпулятивність.

Термін Ні-Нуме технології (від англ. high-humanitarian technologies - високі гуманітарні технології) останнім часом все частіше вживається як в спеціальній науковій, так і в науково-популярній і публіцистичній літературі, проте його сутнісна характеристика недостатньо вивчена, навіть більше того, часто цей термін використовують просто як данину науковій мові, ці технології оголошуються всемогутніми і страхітливими, здатними повністю змінити свідомість людей, перетворивши їх на бездумних і безвільних роботів, керованих ззовні.

У більшості робіт, присвячених цій проблемі, під Ні-Нуме-технологіями розуміються «технології зміни людської свідомості», або навіть «технології безпосередньої зміни людини». Сама ж людина «розглядається як соціотехнічна система, а її свідомість – як технологічний об'єкт, яким можна управляти, задаючи певну програму дій».

Український дослідник В. Ф. Чешко розуміє під Ні-Нуме «високі технології, предметом яких є перетворення біосоціальної природи людини, тобто трансформацію її генетичного, когнітивно-логічного і соціокультурного кодів» [3, с. 348]. Подібне трактування Ні-Нуме технологій характерна для трансгуманізму, з позицій якого високі соціогуманітарні технології належать до технологій керованої еволюції, що дозволяють ліквідувати людські страждання, запобігати старінню і смерті, радикально розширити фізичні, розумові і психологічні можливості людини.

Передбачається, що вказані визначення Ні-Нуме технологій потребують уточнення, оскільки перетворення біосоціальної природи людини – занадто гучна мета, нині можна говорити тільки про

гіпотетичну, потенційну можливість таких перетворень. Ще складніше говорити про зміну свідомості людини, оскільки сам феномен свідомості не до кінця вивчений, його загальноприйнятого визначення не існує. Швидше правомірно говорити про дію на свідомість з метою зміни поведінки людини [6, с. 9].

Отже, Hi-Hume технології – це високі соціогуманітарні технології, основне призначення яких полягає в дії на свідомість індивідів або груп з метою зміни їх поведінки і взаємовідносин. Причому, переважаючим видом дії є дія маніпулятивна, тобто «націлена на зміну напряму активності іншої людини, виконану настільки майстерно, що залишається непоміченою нею». Маніпулятивна дія дозволяє приховано впроваджувати в психіку адресата цілі, бажання, наміри, установки, спонукаючи її до здійснення визначених маніпулятором дій [2, с. 58].

Традиційно під терміном «high-hume» розуміється еволюційний стрибок в розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, який через величезні масиви оброблюваної інформації привів управлінські системи економіки, політики і соціальних сфер до форм точкової маніпулятивної дії.

Високі гуманітарні технології засновані на застосуванні високих технологій управління технічними об'єктами в умовах динаміки і невизначеності до вирішення завдань інноваційного розвитку в умовах швидких змін. Принципи побудови високих гуманітарних технологій засновані на вирішальній ролі людського чинника в інноваційній сфері.

Гуманітарні технології використовують як ресурс не матерію і інформацію, а людину. Брати Вачовські вловили цей мотив 15 років тому, прописавши в масову культуру образ «Матриці» як деякої штучної інтелектуальної системи, що функціонує за рахунок біологічного ресурсу людини. Відмінність сучасних hi-hume технологій полягає в тому, що алгоритмізовані і інтелектуальні системи управління, обліку і контролю «живляться» духовними основами людства. Інтеграція логічних і «архітектурних» принципів інформаційних систем в усі сфери духовного життя людини призводить до елімінування з культури аксіологічних підстав, що не формалізуються. Це спричиняє за собою нерозв'язні парадокси, про які мова піде нижче [7, с. 260].

Розглянемо ще одне визначення: High-hume – це композиція взаємозв'язаних підсистем аналізу і оцінки, прогнозування, планування, обліку, контролю і стимулювання, побудованих на спеціальній мові і взаємопов'язаній нормативно-методичній базі. З усіх перерахованих характеристик достовірно людську природу має тільки мова. Дійсно, мова сучасної культури поступово перетворюється на програмний код, який лише симулює справжні об'єкти. Сучасні моделі людини створюються на основі формальних принципів, навіть без очевидної ідеології (як це було в індустріальну епоху), просто шляхом найменшого «інформаційного

опору» і спрощеного синтаксису. Інформатизація усіх рівнів культури призводить до двох взаємодоповнюючих тенденцій:

- 1) нескінченна свобода у виборі інформації;
- 2) сенси культури замінюються базами даних і особливим типом семантики [8, с. 206].

Деякі автори небезпідставно приводять наступні принципи high-hume:

- адаптивність;
- прогресивність;
- комплексність;
- ієрархічність;
- інтелектуальність.

Технології Ні-Hume є результатом конвергенції соціальних технологій, націлених на управління людьми, інформаційних технологій, спрямованих на обробку інформації, а також новітніх досягнень в області психології, нейрофізіології, етології й інших наук. Як справедливо відзначає О. А. Жукова, «поява Ні-Hume стало можливим тільки після того, як з'явилися і отримали поширення сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології, що дозволили обробляти величезні масиви інформації і транслювати на великі території потрібні інформаційні потоки із заданою тривалістю і в необхідних кількостях» [5, с. 29].

В умовах глобалізації і інформатизації, обумовлених розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, можливості маніпулятивних дій Ні-Hume технологій значно зростають, оскільки їх об'єктом потенційно може стати усе населення земної кулі. Найважливішу роль в Ні-Hume технологіях відіграє саме управління інформаційними потоками: дозування інформації, її попередня переробка, певні способи її подання (наприклад, подається тільки позитивна або тільки негативна інформація), приховання альтернативної інформації. Широко застосовуються також такі прийоми, як створення штучного дефіциту часу, інформаційне перевантаження, підміна логічних зв'язків асоціативними. Ні-Hume технології часто орієнтовані на ірраціональні, емоційні і підсвідомі рівні поведінки людини [1, с. 17].

Бурхливий розвиток Ні-Hume останнім часом обумовлено процесами у сфері економіки і необхідністю просування на ринку продуктів Ні-Tech, а також необхідністю залучення фінансування (у тому числі й державного) для проведення наукових досліджень, що забезпечують розробки у сфері високих технологій. Складність, висока наукомісткість Ні-Tech, незрозумілість принципів їх функціонування для більшості людей призводить до формування у них не раціонального, а емоційного ставлення до високотехнологічної продукції, причому спектр емоцій дуже широкий – від здивування, радості і захвату до страху і відрази. Розуміння ж суті і сенсу використовуваних технологій у рядового споживача неухильно

знижується, чому сприяють і самі виробники високотехнологічних продуктів, що ставлять на одне з перших місць простоту використання дорогих і складних виробів. Чим складніше і сучасніше продукція Hi-Tech, тим менше фізичних і розумових зусиль потрібно від споживача при її використанні, і тим складніше раціональними методами переконати споживача в необхідності придбати той або інший високотехнологічний виріб. У цих умовах на перший план виходить дія на емоційну сферу споживачів, і саме на це націлені Hi-Hume технології, що міфологізують Hi-Tech. Не випадково сучасну економіку називають «економікою вражень», оскільки вона орієнтується на відчуття споживача та його емоції і пропонує продукцію або послуги, які повинні дарувати людині яскраві, незабутні враження. Саме Hi-Hume технології організовують складну мережу взаємовідносин між розробниками, виробниками і споживачами високотехнологічних продуктів (Hi-Tech). Причому, Hi-Hume технології частенько орієнтовані на те, щоб створити міф про необхідність продуктів Hi-Tech, про їх «високу технологічність» і «незамінність» [7, с. 262].

Міфологізація Hi-Tech обумовлена тим, що продукція високих технологій часто слугує для задоволення неіснуючих, не актуалізованих у масового споживача потреб, і завдання Hi-Hume технологій – штучне формування таких потреб. Крім того, фізичний термін служби високотехнологічної продукції значно більше, ніж термін створення нових товарів. Тобто споживачеві треба вселити думку, що йому необхідно замінити наявні у нього вироби на нові, оскільки користуватися ними небезпечно або непристивно. Саме завдяки Hi-Hume в суспільстві складається уявлення про необхідність продукції Hi-Tech, неможливості жити без її використання.

З наступом епохи так званого постіндустріального суспільства на зміну Hi-Tech технологіям приходять Hi-Hume технології в галузі маркетингу.

Високі технології маркетингових комунікацій гуманітарного характеру пов'язані з використанням ресурсів людської свідомості (хай-хьюм). Це так звані інструменти «вбудовування», оскільки вони забезпечують зв'язки між бізнесом і ринком за рахунок впровадження єдального початку в систему цінностей людини, в структуру мови міжлюдського спілкування, в тіло людини, її стиль, одяг і так далі. Наведемо їх основні напрямки:

- **впровадження в мову (*lamb, LE*)** містить лінгвістику сугестії, мовні патерни, рефреймінг та словотворення і є інструментом формування стійкого позитивного ставлення до рекламованого товару; тут дія відбувається на підсвідомому рівні, тому ефективність не залежить від статі і віку, наприклад, побудова тексту з «подвійним сенсом» – перший, поверхневий, сприймається свідомістю, другий, глибинний, призначений для підсвідомості;

- Новим зряддям за перевагою споживачів можна назвати таку технологію комунікації, як «body embedding» (BE), що в перекладі означає «*впровадження в тіло*»: це нанесення рекламної інформації у вигляді татуювань на тіло людини, використання спеціальних прикрас для пірсингу з рекламним дизайном тощо;

- *дія на підсвідомість* споживача посередництвом використання в комунікаціях архетипів (archetype) і є найвитонченішим інструментом хай-хьюм технологій, який спирається на менталітет, любов і повагу до казок, міфів, легенд і історії країни;

- *дія краси* (зображення і текст) – це тонкий інструмент, який вимагає акуратного підходу, викликає яскраві емоції і має високу міру наочності, де особлива увага при використанні цієї технології приділяється композиційній побудові, контрастам, ритмам, колірній гармонії в рекламних повідомленнях;

- *ціннісно-нормативне ядро національної культури* (world picture embedding/values) використовується для збільшення сили дії маркетингових комунікацій, де в процесі використання такого інструменту виділяються ціннісні доміанти, які надалі викликать велику симпатію до повідомлення, часто використовується як інструмент дії на широкі аудиторії;

- *сенсорний маркетинг* (sensory marketing) – являє собою інструмент дії на психофізіологічному рівні, в якому здійснюється дія на підсвідомість споживача за допомогою кольору, звуку, запаху, який дозволяє сформувати цілісний образ бренду і викликати бажання придбати товар, наприклад, пекарні насичують повітря ароматом свіжоспеченого хліба, тим самим стимулюють здійснення імпульсних покупок;

- *неформальні думки* (word-of-mouth) – організація трансляції корисного життєвого досвіду, який передається людиною, задоволеною придбанням товару або послуги, своїм близьким, друзям, колегам по роботі й іншим, отримавши в суспільстві назву «сарафанне радіо».

Безумовно, сфера застосування Ні-Нуме технологій не обмежується тільки Ні-Tech-виробництвами. У зв'язку з чим, актуальним завданням є їх класифікація, не розроблена до теперішнього часу.

Передусім, до Ні-Нуме технологій можна віднести маркетингові і бізнес-технології, основне завдання яких – управління поведінкою споживача, формування нових, у тому числі символічних і емоційних потреб, а також управління персоналом, зокрема, бізнес-інжиніринг, зорієнтований на створення нових бізнес-проектів; реінжиніринг, що займається реорганізацією бізнес-проектів; кризові технології, що управляють кризами у сфері бізнесу; коучинг-технології, націлені на створення бізнес-команди, зміцнення внутрішньокорпоративного духу,

мотивування персоналу, запобігання або усунення конфліктів в колективі. Також до Ні-Нуме технологій належать PR-технології, високі політтехнології, технології інформаційних воєн. Дані Ні-Нуме технології дозволяють ефективно прогнозувати соціально-політичні зміни і управляти ними. Однією з ефективних технологій інформаційної війни є, наприклад, руйнування механізмів традиційної самоідентифікації (етнонаціональної, культурної, конфесійної та ін.) через проектування в інформаційному просторі штучних варіантів ідентифікації, зокрема, «мультикультурній ідентичності».

Під час аналізу Ні-Нуме технологій слід враховувати, що вони оновлюються дуже швидко, оскільки ефективні тільки до тих пір, поки той, на кого вони спрямовані, не розпізнав їх дії, або доки їх не скопіювали конкуренти. Розвиток сучасної економіки в умовах зростаючої конкуренції вимагає постійного вдосконалення Ні-Нуме технологій, що дає компаніям, які використовують їх, серйозну перевагу на ринку. Одночасно з цим, важливо оперативно розпізнавати Ні-Нуме технології, вживані конкурентами, що вимагає від фахівців, працюючих в цій сфері, глибоких знань і постійного творчого пошуку. Застосування політтехнологій і технологій інформаційної війни, а також розпізнавання їх застосування супротивниками у сучасному середовищі стає умовою успішного розвитку держави і її конкурентоспроможності у світі. Ні-Нуме технології можуть успішно застосовуватися і у сфері освіти, проте там їх потенціал використовується недостатньо [7, с. 262].

Ефективність High-Nume настільки висока, що вони, як правило, не виходять на відкриті ринки, а використовуються лише тими, хто фінансував дослідження і безпосередньо брав участь в їх розробці. Ні-Нуме технології багато в чому персоніфіковані і залежать від способу аналізу, типу мислення, досвіду, особливостей рефлексії, креативних здібностей і індивідуальної інтуїції людини, яка застосовує їх, саме тому Ні-Нуме технології часто називають креативними технологіями, адже саме творчий підхід до інновацій в соціогуманітарній сфері дозволяє ефективно управляти поведінкою інших людей [11, с. 155].

Наслідки застосування Ні-Нуме технологій подвійні. З одного боку, вони дозволяють ефективно управляти соціальними процесами, дають можливість значної і відносно довільної перебудови масової і індивідуальної свідомості, що в економічній сфері дозволяє отримати істотний матеріальний прибуток, а в сфері політичній – ефективно управляти великими масами людей. З іншого боку, Ні-Нуме технології здатні чинити деструктивну дію на людину і суспільство, руйнувати механізми їх саморегуляції. Причому ці технології можуть чинити негативний вплив не лише на об'єкти їх безпосередньої дії, але і на осіб, які їх застосовують.

Останнім часом високі технології (Hi-Tech) та високі соціогуманітарні технології (Hi-Hume) створили певний симбіоз, який слід розглядати як вагомий чинник розвитку постіндустріального суспільства. Особливо актуальними стають їх досягнення для прибічників ідей трансгуманізму.

Серед різноманітних можливостей, що вже здійснюються і можуть бути реалізовані найближчим часом за допомогою досягнень високих технологій у світлі ідей трансгуманізму, можна виділити наступне:

- інжиніринг органів і тканин, створення протезів і штучних органів, що перевершують по своїх можливостях природні;
- практичне призупинення процесів старіння;
- ефективна профілактика практично усіх захворювань, їх лікування;
- цілеспрямоване втручання в генетику людини й тварин;
- розширення інтелектуальних можливостей людини за рахунок сенсорних пристроїв, що імплантуються, і переміщення більшої частини активності у віртуальний простір;
- поява систем штучного інтелекту і подальший розвиток інтерфейсу людина-комп'ютер;
- розмивання бар'єрів між людьми – мовних, державних, географічних та інших [4, с. 230-231].

Швидкі темпи розвитку науки і технологій відносно не лише генетичної, але і соціальної форми еволюційного процесу привели до «технологізації» психосоматичної конфігурації людини. Поступово виникає і заповнюється нова людська ніша – система самоконфігурації і самоконструювання психосоматичної основи людини. У міру заповнення нового технологічного простору загострюється конкуренція і знижується ефективність розвитку існуючих технологічних схем. З'являються нові технологічні системи, засновані вже не на модифікації власне генетичного і соціокультурного коду. Тут вищезгадані технології отримали трактування технологій керованої еволюції. Нині ці технології носять системний характер і зачіпають усі сфери психосоматичного буття людини [9, с. 237].

Ф. Фукуяма виділив такі сфери, де можливе широкомасштабне маніпулювання цими технологіями:

- генна інженерія;
- нейрофармакологія і техніка модифікації почуттів та поведінки людини;
- геронтологія і розробка технологій продовження індивідуального людського життя;
- нейрофізіологія і еволюційна психологія людини [10, 185].

Але з іншого боку, поняття терміну керованої еволюції є ширшим, ніж Hi-hume, оскільки воно включає зміст еволюції систем,

існування яких не обов'язково має на увазі наявність людини як носія адаптивної інформації.

Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризує процес глибокої інформатизації. Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача і використання інформації, здійснювані на основі сучасних засобів мікропроцесорної і обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Інформатизація суспільства забезпечує:

- активне використання інтелектуального потенціалу суспільства, сконцентрованого в друкарському фонді, що постійно розширюється, і науковій, виробничій й інших видах діяльності його членів;

- інтеграцію інформаційних технологій в наукові і виробничі види діяльності, що ініціює розвиток усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності;

- високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел достовірної інформації, візуалізацію інформації, що представляється, істотність використовуваних даних.

Застосування високих соціогуманітарних технологій в інформаційних системах, розрахованих на використання усього масиву інформації, доступної в даний момент суспільству в певній його сфері, дозволяє удосконалити механізми управління громадським устроєм, сприяє гуманізації і демократизації суспільства, підвищує рівень добробуту його членів. У транс гуманістичному дискурсі, процеси, що відбуваються у зв'язку з інформатизацією суспільства, сприяють не лише прискоренню науково-технічного прогресу, інтелектуалізації усіх видів людської діяльності, але і створенню якісно нового інформаційного середовища соціуму, що забезпечує розвиток творчого потенціалу індивіда та його перехід на якісно нові ступені еволюції – транслюдину і постлюдину. Ці технології дають можливість розглядати людину як соціотехнічну систему і об'єкт науково-технологічних практик, в яких свідомість людини постає як технологічна система, яку можливо програмувати, маніпулювати нею, створюючи можливості впливу на природну обумовленість людського існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева М. Ю., Аршинов В. И., Чеклесов В. В. «Технолюди» против «постлюдей»: NBICS-революция и будущее человека / М. Ю. Алексеева, В. И. Аршинов, В. В. Чеклесов // Вопросы философии, 2013. – №3. – С. 12-22.

2. Артюхов И. В. Новые технологии и продолжение эволюции человека? Трансгуманистический проект будущего / И. В. Артюхов – М.: издательство ЛКИ/URSS, 2008. – 320 с.

3. Глазко В. И., Чешко В. Ф. «Опасное знание» в «обществе риска» (век генетики и биотехнологий): Монография. – Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2007. – 544 с.

4. Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. Под ред. проф. Д. И. Дубровского. – М.: ООО «Издательство МБА», 2013. – 272 с.

5. Жукова Е. А. Человек в плену hi-hume / Е. А. Жукова // Вестник ТГПУ. Выпуск 11 (74). Серия Гуманитарные науки (Философия), 2008. – С. 29-34.

6. Ковальчук М. В., Нарайкин Е. Б., Яциниша Е. Б. Конвергенция науки и технологий – новый этап научно-технического развития / М. В. Ковальчук, Е. Б. Нарайкин, Е. Б. Яциниша // Вопросы философии, 2013. – №3. – С. 3-11.

7. Лысак И. В. Hi-hume технологии и последствия их применения / И. В. Лысак // Современные исследования социальных проблем, 2010. – № 4(04).– С. 259-263.

8. Нейсбит Д. Высокая технология, глубокая гуманность: Технология и наши поиски смысла / Джон Нейсбит при участии Наны Нейсбит и Дугласа Филиппса; пер. с англ. А. Н. Анваера. – М.: Траюиткнига, 2005. – 381, [1] с.

9. Турчин А. В. Футурология. XXI век: бессмертие или глобальная катастрофа? / А. В. Турчин, М. А. Батин.– М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013.– 263 с.

10. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ОАО «ЛЮКС», 2004.– 246 с.

11. Цикин В. А. Философская интерпретация современного образования / В. А. Цикин. – Сумы: Palmarium Academic Publishing.– 2014.– 246 с.

РЕЗЮМЕ

С. С. Денежников. Индустрия hi-hume-технологий – к абрисам трансгуманистического будущего.

В статье рассматриваются философско-методологические принципы развития и функционирования высоких социогуманитарных технологий и применения супертехнологий в управлении техническими и социальными объектами в условиях динамики и неопределенности инновационного развития современного общества в условиях быстрых изменений. Особенный акцент сделан на проблему управления социальными процессами, перестройки индивидуального и массового сознания, а также негативное влияние высоких социогуманитарных технологий в рамках философско-мировоззренческого дискурса о трансгуманистических перспективах будущего.

Ключевые слова: *трансгуманизм, hi-hume, высокие социогуманитарные технологии, технологии управляемой эволюции, прогрессивность, манипулирование.*

SUMMARY

Philosophical-methodological principles of development and functioning of high social-humanitarian technologies and application of supertechnologies in a management technical and social objects in the conditions of dynamics and vagueness of innovative development of modern society in the conditions of rapid changes are examined in the article. The special accent is done on the problem of management, alteration of individual and mass consciousness, social processes, and also negative influence of high social-humanitarian technologies within the framework of world philosophical-view discourse about the transhumanism prospects of the future.

Key words: *transhumanism, hi-hume, high social-humanitarian technologies, technologies of the guided evolution, progressiveness, manipulating.*